

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розкрито сутність і особливості формування інноваційної культури та підтверджено її значення в розвитку інноваційної діяльності підприємства. Визначено роль і місце інноваційної культури у процесі реалізації інноваційної стратегії розвитку підприємства. Виділено основні завдання і принципи формування ефективної інноваційної культури.

In the article essence of innovative culture is exposed and its value is confirmed in development of innovative activity of enterprise. Role and place of innovative culture in the process of realization of innovative strategy of development of enterprise is determined. Basic tasks and principles of forming of effective innovative culture are selected.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Перехід від так званого інвестиційного, як правило, екстенсивного, типу розвитку до якісно нового, ефективного інноваційного типу розвитку,- домінантне завдання модерної парадигми поступу країни. Це не лише збільшує джерела фінансування, але й відкриває можливості досягнення оптимального співвідношення між виробництвом, нагромадженням і споживанням, глибоких, радикальних змін у розвитку нашої держави. Такий вектор розвитку спрямований на швидке подолання дистанції поміж експортно-індустріальною та інноваційно-постіндустріальною моделями, притаманними для двох різних цивілізаційних типів економіки.

За сучасного розвитку підприємницької, виробничої діяльності та в умовах кризи, постійних світових зрушень та перепитів, підприємство не може вижити без альтернативних методів діяльності. Таким чином все більшого значення набуває використання інноваційних технологій у різних сферах діяльності підприємства. Головним напрямком введення новітніх технологій є виробництво, але на сьогодні доцільно впроваджувати інновації і на управлінському рівні, і на всіх рівнях організаційної структури. В контексті цього збільшується роль інноваційної культури на підприємстві, ефективне впровадження якої призводить до усестороннього залучення інновацій та вигідного їх використання. Підтримання інноваційної культури у всіх сферах діяльності підприємства допоможе створити позитивну атмосферу у колективі та сприятливі умови для подальшого впровадження інноваційної політики [6, с.273].

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Останнім часом поняття інноваційна культура знаходить все більше поширення, з'являються самостійні дослідження щодо аналізу різних аспектів цієї категорії. Заслужують на увагу дослідження у цій сфері таких українських економістів, як: Антонюк Л., Бондаренко О., Василенко О., Геєць В., Громека В., Джаїн І., Дорофійенко В., В. Єпіфанов А., Ілляшенко С., Ільїн М., Костенко А., Лапін Є., Мельник Л., Одрехівський М., Поручник А., Савчук В., тощо [1-9]. Ці дослідження присвячені проблемам теоретичних засад інновації, категорії «інноваційна культура», управління інноваційним розвитком підприємств у перехідній економіці, стратегії інноваційного розвитку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В середньостроковій перспективі пропонується зосередити основні зусилля на трьох характерних напрямках формування інноваційної культури: істотне поліпшення популяризації наукового знання, зокрема: організація державної підтримки науково-популярних періодичних видань, створення науково-популярних програм на радіо та

телебаченні, запровадження пільгових умов та матеріальних стимулів для написання та видання науково-популярних книг; вдосконалення освітніх програм з урахуванням новітніх досягнень науки, зокрема: проведення спеціальних заходів для інформування викладачів середньої та вищої школи про останні досягнення науки і технологій, створення загальнодержавної системи дистанційного навчання із залученням найбільш кваліфікованих і авторитетних вчених; підвищення інноваційної культури апарату управління, зокрема: організація навчання працівників міністерств і відомств з основ інноваційного менеджменту, організація циклів лекцій для державних службовців з проблем формування та реалізації науково-технологічної та інноваційної політики на основі зарубіжного та вітчизняного досвіду [5, с.20].

Постановка завдання. В межах даної статті інноваційна культура розглядається як цілісна система вироблених в організації і притаманних її членам моделей поведінки, що впливають на моду, спосіб життєдіяльності організації. У цьому розумінні інноваційна культура не є первісно визначеним станом. Вона – результат соціальних взаємодій і передається через навчання, численні контакти між групами людей, поведінку, настанови, норми, систему ціннісних орієнтацій, манери одягатися, етику трудових відносин, символи, стиль керівництва, церемонії, комунікації, мову.

Діапазон інноваційної культури досить широкий: від створення умов ефективного використання інноваційного потенціалу (особистості, підприємства, організації) до його реформування. Інноваційна культура забезпечує сприйнятливості людей до нових ідей, їх готовність і здібність підтримувати і реалізувати інновації в усіх сферах життя.

Виклад основного матеріалу досліджень.

Інноваційна культура виконує наступні функції: трансляційну — передача з минулого в теперішній час і з теперішнього часу в майбутнє усталених типів інноваційної поведінки соціальних суб'єктів, які пройшли тривалу апробацію і набули певного ціннісного забарвлення в рамках даного суспільства; селекційну — відбір знову створених або запозичених інноваційних поведінкових моделей, які в щонайбільшій мірі відповідають потребам суспільства на певному етапі його розвитку; інноваційну певному етапі його розвитку; інноваційну — розкриття креативних можливостей описуваного соціокультурного механізму, вироблення нових типів інноваційної поведінки на основі зразків інноваційної діяльності, які виникли всередині самої культури або були щеплені ззовні [4, с. 17].

Отже, інноваційна культура відображає не лише рівень розвитку інноваційних процесів на підприємстві, але й міру участі у цих процесах людей, їх задоволення від цієї участі. Вона забезпечує сприйнятливості людей до нових ідей, їх готовність і здатність підтримувати й реалізувати інновації у всіх сферах життя.

Розглядаючи інноваційну культуру як перспективний метод управління, її можна охарактеризувати як самодостатній і здатний до саморегуляції соціально-психологічний механізм, який впливає на стиль керівництва та інноваційну модель поведінки на кожному етапі інноваційного процесу. Роль інноваційної культури у інноваційному розвитку підприємства полягає в організації, оптимізації, раціоналізації, контролі, регулювання і стимулювання взаємодії усіх елементів інноваційної системи підприємства. Мета формування культури інновацій полягає у реалізації ефективних інновацій в якісному вимірі, удосконалення механізму активізації необхідних потенціалів в інноваційному процесі (рис. 1) [9].

При аналізі поняття інноваційної культури виділяють наступні завдання інноваційної культури в системі інновації діяльності підприємства: виявлення творчих сил і здібностей, талантів, розвиток і реалізація креативного потенціалу підприємства; оптимізація кадрового, виробничого, фінансового, науково-технічного потенціалів для здійснення інноваційного процесу та існування інноваційної системи; стимулювання інтелектуальної та творчої активності за досягнення певних цілей завдяки використанню інноваційних ідей; активізація та оптимізація інноваційних процесів на підприємстві;

формування і впровадження інноваційних стратегій розвитку підприємства; застосування демократичного стилю управління; ліквідація бар'єрів в середині організаційної структури підприємства для вільної комунікації та передачі інформації; співпраця з усіма учасниками інноваційної інфраструктури; у поєднанні із корпоративною культурою формування інтенсивно-інтелектуального клімату всередині підприємства, а також створення інноваційного іміджу; організаційно-управлінське забезпечення інноваційного процесу [3, с.4].

Формування інноваційної культури пов'язане з розвитком творчих здібностей і реалізацією креативного потенціалу самої людини - її суб'єкта. Інноваційна культура віддзеркалює цілісну орієнтацію людини, закріплену в мотивах, знаннях, вміннях і навичках, а також в образах і нормах поведінки. Формування інноваційної культури ґрунтується на системі цінностей організації, які являють собою ряд ідей, часто неписаних, які обґрунтовують цілі і сенс роботи організації. Поняття культурних цінностей ширше за формальне поняття цілей організації. Культура складається з правил, дотримання яких дає позитивний ефект [2, с.560]. Цінності насамперед ґрунтуються на людських потребах. За своєю суттю цінності організації - це трансформовані потреби її людського (персонального) середовища. Водночас потреби людей неоднорідні, що визначає складну структуру системи внутрішньофірмових цінностей. Реально діюча культура щоденно реалізується через різні конкретні форми, такі як: культурні ритуали, процедури, церемонії, комунікації з використанням особливої, притаманної даній організації мовної культури, символів [7, с.515].

В цілому інноваційна культура розглядається як складова інноваційного потенціалу у складі ресурсо-нематеріального блоку. Визначення даного поняття є неоднозначним і трактується в різних джерелах по-різному, але в основному, визначається як рівень загальнокультурної, освітньої, психологічної підготовки персоналу до сприйняття інноваційного розвитку підприємства та активна його участь у процесі введення та розробки новітніх технологій.

Аналізуючи процес впровадження та формування інноваційної культури доцільно виділити, що на нього впливають різноманітні чинники як зовнішні, так і внутрішні. До того ж необхідно враховувати безліч різноманітних факторів, щоб ефективно сприяти інноваційному розвитку, діяльності та активності персоналу, підтриманню сприятливого клімату в організації.

Висновки і перспективи подальших розробок.

Отже, інноваційна культура спонукає підприємства до вибору простих, чітких цілей та розвиває прагнення всього персоналу до інноваційного розвитку. Інноваційна культура відображає цілісну орієнтацію людини, закріплену в мотивах, знаннях, вміннях і навичках, а також в стилях і нормах поведінки. Вона показує як рівень діяльності відповідних соціальних інститутів, так і ступінь задоволення людей участю в них і її результатами. Окрім того інноваційна культура виступає своєрідним фільтром на шляху впровадження всіх новацій, не всі з яких дадуть позитивний ефект.

Основним завданням наукової компоненти інноваційної культури є виявлення факторів, які позитивно або негативно впливають на формування інноваційної культури, розроблення методики оцінки рівня інноваційної культури та ефективних методів його підвищення.

Завдання освітньо-виховної компоненти полягає у формуванні інноваційного мислення та інноваційної психології, зорієнтованих на комерційно ефективне створення новацій, та конструктивному відношенні до нововведень як особливо важливої особистої та суспільної цінності. Провідна роль у вирішенні цього завдання повинна належати закладам освітньо-виховної сфери, органам місцевого самоврядування та засобам масової інформації.

Основним завданням науково-дослідницької компоненти повинно виступати формування та розвиток інтуїтивних та аналітичних здібностей, психологічних рис притаманних винахідникам та раціоналізаторам.

Список використаної літератури:

1. Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: Монографія. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
2. Андрійчук О. Я. Інноваційна культура як ефективний механізм функціонування інноваційної системи підприємства [Текст] / О. Я. Андрійчук // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2008. – Вип. 237, Том III. – С. 559-567.
3. Бондаренко О.О. Оптимізація інвестиційного забезпечення інноваційної складової економічного зростання в Україні. Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.02.02. /Українська академія банківської справи. – Суми, 2000. – 19с.
4. Геєць В.М. Інновативно-інноваційний шлях розвитку – модернізаційний проект розвитку української економіки і суспільства початку ХХІ століття // Банківська справа. - 2003 - № 4 (52). - С. 16-21.
5. Захарчин Г. М. Інноваційна культура в інноваційній системі підприємства [Текст] / Г. М. Захарчин // Культура народів Причорномор'я. – 2008. – №125. – С. 19-21.
6. Захарчин Г. М. Концептуальна модель інноваційної культури підприємства [Текст] / Г. М. Захарчин, О. Я. Андрійчук // Національний лісотехнічний університет України [Текст]: збірник науково-технічних праць. – 2008. – №18.8. – С. 272-278.
7. Казанцев А. К. Основы инновационного менеджмента [Текст]: теория и практика / Под. ред. А. К. Казанцев, Л. Э. Миндели. – М.: Изд-во «Экономика», 2008. – 518 с.
8. Козлова О.Г., Миленкова Р.В. Інноваційна культура: сутнісні характеристики: Монографія. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2007. – 140с.
9. Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України [Електронний ресурс] http://www.foresight.nas.gov.ua/DocLib1/_39_inn06_innovation_level.htm – Назва з екрану.